

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

“ภัยธรรมชาติครั้งใหญ่ ทำให้มีผู้เสียชีวิตและทรัพย์สินอย่างร้ายแรง เราควรต้องช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ และฟื้นฟูสถานะของบ้านเมืองเป็นการใหญ่ทั้งหาทางป้องกันเตือนภัยให้มีประสิทธิภาพ” พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2548

พระบรมราโชวาทนี้แสดงถึงความห่วงใยของพระองค์ท่านต่อประชาชนและความมั่นคงแห่งชาติ หมายถึงสภาพที่บ้านเมืองสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยความมั่นคงปลอดภัย ทั้งในด้านเอกราชอธิปไตยของไทย บุรณภาพแห่งดินแดนและในด้านสวัสดิภาพ ความปลอดภัยและความผาสุกของประชาชนในวิถีการดำเนินชีวิตและด้านระบบการปกครองของประเทศ ซึ่งหากพิจารณาถึงความมั่นคงของชาติทางด้านสวัสดิภาพ ความปลอดภัยและผาสุกของประชาชนเป็นอย่างมากในอนาคตข้างหน้า ภัยธรรมชาติต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรุนแรง เพราะความผันผวนของลมฟ้าอากาศมีมากขึ้นเป็นประจำในทุกๆ ปี หากยังปล่อยให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติเป็นไปอย่างไม่มีทิศทาง ประชาชนก็จะหนีไม่พ้นเหตุการณ์อันเศร้าซ้ำซากอย่างไม่มีทางสิ้นสุด และสิ่งที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศอย่างยิ่งคือ ถ้าหน่วยงานของรัฐเข้าไปช่วยเหลือถ้าซ้ำไม่ทันเหตุการณ์ ประชาชนไม่ได้รับการดูแลและไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐจะเกิดความรู้สึกว่ารัฐทอดทิ้ง เป็นความรู้สึกที่ไม่ดีต่อรัฐ ฝ่ายตรงข้ามที่ไม่หวังดีอาจฉวยโอกาสเข้ามาช่วยเหลือประชาชน ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศตามมามากมาย (ชัยฤทธิ์ ขวัญสอน, 2549)

ภัยธรรมชาติ เช่น วาตภัย อุทกภัย และแผ่นดินไหว เป็นภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ อยู่เหนือการป้องกัน และไม่สามารถควบคุมได้ ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งจะสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนจำนวนมาก โดยเฉพาะอุทกภัย เป็นภัยที่สร้างความเสียหายอยู่เป็นประจำทุกปี กินพื้นที่กว้างกว่าภัยประเภทอื่น และใช้เวลานานกว่าจะเข้าไปสู่สภาพปกติ อุทกภัยที่เกิดตามฤดูกาลยังพอจะหาทางป้องกันและบรรเทาให้เกิดความเสียหายน้อยลงได้บ้าง แต่ถ้าเป็นอุทกภัยชนิดฉับพลันและรวดเร็วจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และสาธารณประโยชน์ต่างๆ มากมาย ยิ่งอุทกภัยที่เกิด

แผ่ขยายวงกว้างออกไปเท่าใด ปริมาณการสูญเสียย่อมเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ความเสียหายจากอุทกภัยที่เห็นได้ชัดคือ ความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เกิดน้ำท่วมบ้าน น้ำพัดบ้านพัง สิ่งของเครื่องใช้จมน้ำ สวน ไร่นา สัตว์เลี้ยง จมน้ำเสียหาย ผู้คนมีใช้น้อยจมน้ำตายหรือถูกสิ่งของพัดทับบาดเจ็บ พิการ หรือเสียชีวิต บางคนเกิดเป็นโรคจิตจากภาวะที่ต้องประสบกับความสูญเสียต่างๆ นอกจากนี้ยังเกิดความเสียหายแก่สิ่งสาธารณะประโยชน์และทรัพย์สินทางราชการ ถนน สะพาน ระบบชลประทาน การไฟฟ้า โทรศัพท์ เป็นต้น ทำให้รัฐบาลต้องเสียเงินจำนวนมากเพื่อทำการบูรณะซ่อมแซม

การบริหารจัดการภัยพิบัติที่ผ่านมา มีความพร้อมในการรับสถานการณ์ได้ระดับหนึ่ง แต่หากสถานการณ์รุนแรงมักเกิดความสับสนในการประสานงาน ทั้งนี้สืบเนื่องจากแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้ ไม่มีรายละเอียดในทางปฏิบัติมักจะคัดลอกจากแผนหลักไปใช้โดยไม่ปรับให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น การกำหนดผู้รับผิดชอบแต่ละด้านไม่มีหรือไม่สามารถติดต่อได้ การติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานซ้ำซ้อนกันทำให้เกิดการขัดแย้ง การแจ้งเตือนประชาชนไม่ชัดเจนและการจัดเตรียมทรัพยากรเพื่อรับสถานการณ์ไม่เหมาะสม เช่น อาหาร น้ำดื่ม เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค แพทย์ พยาบาล เป็นต้น เมื่อเกิดภัยพิบัติและจำเป็นต้องให้การช่วยเหลือ มีข้อพิจารณาถึงความต้องการของผู้ประสบภัยจะมีความต้องการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา ดังนี้ ระยะ 24 ชั่วโมงแรก ผู้ประสบภัยมีความต้องการเรื่อง อาหารปรุงสำเร็จ น้ำดื่ม เสื้อผ้า การรักษาพยาบาลผู้บาดเจ็บ การค้นหาผู้รอดชีวิต และข้อมูลสถานการณ์เบื้องต้นของภัย ระยะ 24-48 ชั่วโมง จะมีความต้องการเรื่อง การค้นหาทรัพย์สิน การสืบหาญาติ การรักษาพยาบาล การจัดการศพ อาหาร เครื่องดื่ม ยารักษาโรค เครื่องครัว ข้อมูลความคืบหน้าของเหตุการณ์ภัยพิบัติ ระยะ 48-72 ชั่วโมง จะมีความต้องการเรื่อง การค้นหาผู้รอดชีวิต การสืบหาญาติ การรักษาพยาบาล การจัดการศพ การสงเคราะห์เบื้องต้น เงินชดเชย การค้นหาทรัพย์สิน ข้อมูลการให้ความช่วยเหลือของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ หลังจาก 72 ชั่วโมง ความต้องการจะยังคงเป็นเรื่องของการค้นหาผู้เสียชีวิต และเงินสงเคราะห์เพื่อการฟื้นฟูอาชีพ ที่อยู่อาศัย ต่อจากนั้นแล้วจะมีการฟื้นฟูระยะยาว การรื้อถอนซากปรักหักพัง การสร้างที่อยู่อาศัย ความช่วยเหลือระยะยาวจากรัฐบาล การซ่อมสร้างระบบสาธารณูปโภค การฟื้นฟูอาชีพ เพื่อให้สามารถกลับไปดำรงชีวิตได้ตามปกติ ดังนั้นการช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนนับได้ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการเข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยในภาวะวิกฤตซึ่งจะมีการช่วยเหลือทั้งในระยะเร่งด่วน และในระยะยาว เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้จัดหาสิ่งที่คุณสมบัติต้องการตามความจำเป็นในภาวะวิกฤตนั้นได้ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2549)

เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2552 ลำน้ำแม่พริกมีระดับน้ำสูงขึ้นเนื่องจากเกิดฝนตกหนักติดต่อกันหลายวัน ส่งผลให้น้ำล้นตลิ่งเข้าท่วมบ้านเรือน ประชาชนได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมากความรุนแรงของกระแสน้ำทำให้บ้านเรือนของประชาชนพังเสียหายทั้งหลังจำนวน 7 หลังหมู่ที่ 10 ตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก บ้านเรือนของประชาชนเสียหายบางส่วนจำนวน 447 หลัง ทรัพย์สินของประชาชนและสิ่งสาธารณประโยชน์ของทางราชการได้รับความเสียหายจำนวนมากและประชาชนเสียชีวิต 1 ราย จังหวัดลำปางได้จัดส่งเจ้าหน้าที่จากทุกภาคส่วนและได้ระดมเครื่องจักรกลต่างๆและภาคเอกชนเข้าให้การช่วยเหลือซ่อมแซมเส้นทางที่ชำรุดเสียหาย เก็บล้างดินโคลนตามบ้านเรือนประชาชนและได้สำรวจความเสียหายเพื่อให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัย (องค์การบริหารส่วนตำบลแม่พริก, 2553)

การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจึงเป็นสิ่งที่หน่วยงานที่เข้าไปช่วยเหลือต้องตระหนักเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้ประสบภัยเกิดความพึงพอใจมากน้อยเพียงใดต่อการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เพราะว่าความพึงพอใจที่ผู้ประสบภัยได้รับเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึก ทศนคติซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบต่อการช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของการให้การช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัย แต่ประเด็นดังกล่าวไม่ทราบว่าคุณสมบัติที่ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเกิดความพึงพอใจมากน้อยเพียงใดหรืออยู่ในระดับใด จึงนำมาสู่ความสนใจในการศึกษาวิจัยความพึงพอใจของผู้ประสบภัยที่มีต่อการช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ประสบภัยด้านการให้ความช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการเข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยในตำบลแม่พริก
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ประสบภัยที่มีต่อการช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ประสบภัยที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยในเดือนตุลาคม 2552

1.3 สมมติฐานการศึกษา

H_0 : ผู้ประสบภัยมีความพึงพอใจต่อความช่วยเหลือของภาครัฐกับภาคเอกชนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

H_1 : ผู้ประสบภัยมีความพึงพอใจต่อความช่วยเหลือของภาครัฐกับภาคเอกชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบระดับความพึงพอใจของผู้ประสบภัยภายหลังการเกิดอุทกภัยในตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง ต่อความช่วยเหลือของภาครัฐและภาคเอกชน
2. ทำให้ทราบความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับความพึงพอใจต่อการได้รับความช่วยเหลือของภาครัฐและภาคเอกชน
3. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะจากการให้ความช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
4. ผู้รับผิดชอบและหน่วยงานราชการที่ให้ความช่วยเหลือหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้นำผลการวิจัยและข้อมูลต่าง ๆ ไปใช้ปรับปรุงพัฒนาและดำเนินการจัดการแก้ไขหรือเพิ่มเติมวิธีการช่วยเหลือให้ได้ประสิทธิภาพต่อไป

1.5 นิยามศัพท์

ผู้ประสบภัย หมายถึง ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนและได้รับผลกระทบจากการเกิดอุทกภัยในตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง พ.ศ. 2552

อุทกภัย หมายถึง ภัยที่เกิดขึ้นจากภัยที่เกิดจากน้ำท่วม เกิดจากระดับน้ำท่วมท้นคันฝั้งและตลิ่ง ไหลท่วมบ้านเรือน ด้วยความรุนแรงของกระแสน้ำ ทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก เมื่อเดือนตุลาคม 2552

ความพึงพอใจ หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึก ทศนคติ ซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบต่อการช่วยเหลือของหน่วยงาน/องค์กรที่เข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยในด้านที่อยู่อาศัย ด้านสิ่งอุปโภคบริโภค ด้านการประกอบอาชีพ ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และด้านสาธารณสุข

ความช่วยเหลือ หมายถึง ความช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐและ เอกชนที่เข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย ซึ่งประกอบไปด้วย ความช่วยเหลือด้านการเงิน สิ่งของ การฟื้นฟู/ซ่อมแซม/บูรณะ และการรักษาพยาบาล/จิตใจ

รัฐบาล หมายถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นตัวแทนกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานในจังหวัดลำปาง

เอกชน หมายถึง ประชาชนทั่วไป นักธุรกิจ หน่วยงานการกุศล และองค์กรต่าง ๆ ที่ไม่ได้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของรัฐบาล

การได้รับความช่วยเหลือ หมายถึง การได้รับสิ่งของที่ต้องการจากผู้ให้ความช่วยเหลือในกรณีนี้หมายถึง การที่ผู้ประสบภัยพิบัติได้รับสิ่งของ เงินทองหรือแม้แต่กำลังใจ จากภาครัฐบาลและเอกชนในจังหวัดลำปางในด้านต่าง ๆ ด้านคือ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสิ่งอุปโภคบริโภค ด้านการประกอบอาชีพ ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข และการจ่ายค่าชดเชย

1.6 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร คือ ประชาชนในตำบลแม่พริกที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยมีจำนวน 588 ครัวเรือน จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 7 บ้านห้วยจั่นก จำนวน 125 ครัวเรือน หมู่ที่ 8 บ้านแปงยาว จำนวน 51 ครัวเรือน หมู่ที่ 10 บ้านจี้เหล็ก จำนวน 274 ครัวเรือน และหมู่ที่ 11บ้านแพะดอ 138 ครัวเรือน

ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ศึกษาลักษณะความช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการเข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย ซึ่งประกอบไปด้วย ความช่วยเหลือด้านการเงิน สิ่งของ การฟื้นฟู/ซ่อมแซม/บูรณะ และการรักษาพยาบาล/จิตใจ ด้านความพึงพอใจของผู้ประสบภัยภายหลังการเกิดอุทกภัยในตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง ต่อความช่วยเหลือของภาครัฐและภาคเอกชนในด้านที่อยู่อาศัย ด้านสิ่งอุปโภคบริโภค ด้านการประกอบอาชีพ ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และด้านสาธารณสุข ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ประสบภัยที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยในเดือนตุลาคม 2552

ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2554

1.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

